

Bucureștii și Iașii în lupta pentru Unire (aspecte documentare)

Bucureștii și Iașii, capitale străvechi ale țărilor române, primate din punctul de vedere al luptei pentru progres social și național, pentru apărarea existenței ființei noastre naționale, și-au completat, reciproc, de-a lungul istoriei, configurația spiritual-politică românească.

Dialogul viu între cele două capitale s-a accentuat mai ales în epoca modernă a istoriei noastre, când problematica social-politică, diplomatică a țărilor române devine mai complexă, interesând în primul rând forțele interne progresiste în crearea și consolidarea temeliei statului unitar român.

În anii 1856—1858, plini de acțiuni efervescente, revoluționare, Bucureștii și Iașii, prin cei mai devotați patrioți pentru cauza Unirii, au stat sub semnul celei mai intense circulații a informației politice dintr-o parte într-alta a Milcovului. Aceasta ni se pare a fi o caracteristică a activității unioniste și are o profundă semnificație, politică, reprezentând punctul culminant al unor vechi contacte, luări de legături, colaborări, intrajutorări între cele două țări.

Inepuizabilele surse documentare ale epocii, dar mai ales corespondența particulară cu caracter politic dintre Iași și București, ne aduc în lumină aspecte ale strinsei colaborări între cele două capitale. Încă înainte de Unire, se emisese părerea că orașul București va fi capitala statului național unitar român, dar cu deosebită delicatețe față de moldoveni, nu se accentua ideea. Din contra, într-o scrisoare a lui Dionisie Pop Marțian către Gh. Magheru din 1857 își găsea ecou părerea, destul de răspândită, ca după proclamarea Unirii „să (se) unească ambele divanuri, ca principiul exprimat să-l facă faptă. Spre a încungiura poate deșteptata jaluziă a Iașilor în contra Bucureștilor — (lucru acum la început delicat) — să se reunească în Focșani sau în alt loc, cu coîntelegere reciprocă... ”¹. Toate considerațiile de ordin politic, deci inclusiv și propunerea reunirii — se înțelege: cu caracter temporar și nu cu rang de capitală — în Focșani a adunărilor, D. P. Marțian dorește să fie împărtășite „cu capii cluburilor din Iassy și București ... De sunt bune sau greșite, vor reflecta și d-lor și nu ne va arăta timpul, dar el să nu ne poată imputa neglijența datorită”.

¹ Scrisoarea lui Dionisie Pop Marțian către Gh. Magheru, Viena, 12/14 sept. 1857, în *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. III, *Correspondență politică (1855—1859)*, Ed. Acad. RPR, 1963, p. 318.

Acceasi opinie despre rolul inaintat al Iaşilor şi Bucureştilor în lupta pentru Unire este susţinută şi de A. G. Golescu în 1858 când scria cu deosebit patriotism lui D. A. Sturdza: „J'ai eu beau me dire que nous soutenons tous la même cause, que nous servons la même patrie, que Iassy et Bucarest ne sont désormais pour nous que deux grandes artères politiques d'un seul et même pays (subl. ns., M.H.T.), dont la coeur battra un jour à Focşani”².

Un fir roşu al corespondenţei dintre Iaşi şi Bucureşti în aceşti ani îl constituie continua subliniere a necesităţii stringentei relaţiilor de colaborare dintre forţele unioniste moldovene şi muntene, activind un amplu schimb de informaţii, păreri, sfaturi şi hotărâri. În toamna anului 1856 I. I. Filipescu venea la Iaşi nu numai ca însoţitor al ziaristului englez Crowe, dar şi cu misiunea luării legăturii directe cu unioniştii moldoveni, a discutării mijloacelor şi formelor care să conducă la o înţelegere comună asupra punctelor principale din programul de luptă pentru Unire³, căci, adăuga D. Rallet într-o scrisoare către Chr. Tell, „astăzi este timpul să ne cunoaştem şi să dispară hotarele ce ne despart fără să ne mai desbîne”⁴. D. Rallet, acest „suflet al naţiei române”⁵ cum avea să-l numească M. Serghiescu, ne oferă o chintesenţă a gândirii politice a epocii când afirma că „astăzi gândim, cugetăm şi trebui să gîdim şi să cugetăm mai româneşte decît totdeauna” şi în acest sens „trebuie să ne punem în relaţie mai adesea cu fraţii români şi să asistăm la lucrările ce ar mai face România privitoare la imbele ţări sau atingătoare de modificăţiile firmanului”⁶.

Din rîndul unioniştilor munteni, interesantă documentar este corespondenţa lui I. Bălăceanu şi Gr. Ioranu, care oferă lui V. Alecsandri şi M. Kogălniceanu adevărate tablouri ale situaţiei politice din Bucureşti: „...te încredinţez că Bucureştii nu prea sînt dispuşi să ţiîă multă socoteală de simpatiiile pentru turci ale principelui calmacam. Am convingerea că oricît de apăsător ar fi guvernul, muntenii noştrii se vor pronunţa pentru Unire”⁷. Dar sistemul de presiune şi intimidare prin destituiri şi arestări, identic deci ca şi în Moldova, nu avea asupra unioniştilor munteni decît un efect contrar — întărirea încrederii în cauza Unirii: „Si ces actes de brutale immixtion dans une question de conscience intimidant quelques tiêdes, ils ont l'avantage d'allumer chez les autres une ardeur qui ne s'éteindra qu'avec leur vie. Nous sommes décidés à faire notre devoir coûte que coûte et nous le ferons”⁸.

Patetice chemări la rezolvarea în comun a problemelor politice curente lansă M. Kogălniceanu către I. I. Filipescu, cerindu-i concursul pentru

² Scrisoarea lui A. G. Golescu către D. A. Sturdza, Bucureşti, 2/14 dec. 1858, în op. cit., p. 448.

³ Scrisoarea lui D. A. Sturdza către C. Hurmuzaki, Miciăuşeni, 26 noimbr/8 dec. 1856, în op. cit., p. 161.

⁴ Scrisoarea lui M. Serghiescu către Chr. Tell, Iaşi, 7/19 oct. 1857, în op. cit., p. 327.

⁵ Ibidem.

⁶ Scrisoarea lui D. Rallet către I. Ghica, Iaşi, 15—20 mai/27 mai — 1 iunie 1857, în op. cit., p. 263 şi 265.

⁷ Scrisoarea lui Gr. Ioranu către M. Kogălniceanu, Bucureşti, 24 iulie/5 aug. 1856, în op. cit., p. 123.

⁸ Scrisoarea lui I. Bălăceanu către V. Alecsandri, Bucureşti, 19/31 aug. 1856, în op. cit., p. 131.

anularea listelor electorale din Moldova pentru Adunarea ad hoc, falsificate de cămăcămia lui N. Vogoride, subliniind rolul Iașilor în mișcarea unionistă: „...car croyez-moi ce n'est pas à Bucarest, mais à Jassy que va être décidé la grande question” (subl. ns., M.H.T.)⁹. De asemenea, Ion Ghica era solicitat atât de moldoveni, cât și de munteni, să părăsească insula Samos și, cu cunoscutu-i talent diplomatic, să meargă la Paris în presajma deschiderii conferinței europene, ce avea să discute și situația Principatelor: „Acum e timpul să statornicim unirea dintre noi, ca să putem ajunge la cealaltă ... să ne organizăm în liniște, desvâlându-ne resursele materiale și morale ... Grăbește de a veni în țară ...”¹⁰; „Comment dans cette immense lutte nationale que les Principautés soutiennent, Ion Ghyka serait-il, seul à s'en tenir éloigné? Je sais que vous avez fait d'admirables choses à Samos; mais à l'heure qu'il est votre place n'est pas là; elle doit être au milieu de nous ...”¹¹.

Convingerea fermă că „nous soyons unis comme corps politique tout autant que nous le sommes déjà par le sang et par le cœur”¹² dau corespondenței dintre Iași și București caracterul de adevărate programe de acțiune pentru realizarea idealului comun. Informația politică schimbată cu regularitate dintr-o capitală în cealaltă are un conținut larg: de la demascarea uneltirilor cămăcămiilor („... la pression morale que Vogorides exerce sur le pauvre Moldavie est de beaucoup plus terrible”. „tous nous hommes marquants, tous ce qu'il y a d'indépendant, d'honnête, d'intelligent, d'attaché à son pays ont été rayés”¹³), la prezentarea amănunțită a situației politice („De vroiți să știți ce se petrec la noi în ocazia alegerilor nu puteți afla decât scandale ... În scurt pretutindeni cu violențe, bătăi, silinți și viclenii”¹⁴; „Situația e foarte gre; căci ochii din afară stau la pindă, la fiecare mișcare ce le pare în favor să rădică în contra noastră”¹⁵) până la împărtășirea bucuriilor reciproce cu ocazia votării Unirii în ambele Adunări ad hoc („Eu — M. Serghiescu, n.ns. — și fratele Bolintineanu eram să venim mai de timpuriu dar frații români din sora noastră Moldavia ne-a oprit ca să servim de reprezentanți ai României la marea zi de astăzi, și așa am fost de față cind s-au exprimat pentru chestia de viață a nației noastre”¹⁶).

⁹ Scrișoarea lui M. Kogălniceanu către I. I. Filipescu, Iași, 8/20 iunie 1857, în op. cit., p. 276.

¹⁰ Scrișoarea lui D. Rallet către I. Ghica, Paris 6/18 aug. 1858, în op. cit., p. 396.

¹¹ Scrișoarea lui M. Kogălniceanu către I. Ghica, București, 28 ian./9 febr. 1858, în op. cit., p. 349.

¹² Scrișoarea lui M. Kogălniceanu către I. I. Filipescu Iași, 29 mai/10 iunie 1857, în op. cit., p. 275.

¹³ Ibidem, p. 274.

¹⁴ Scrișoarea lui D. Rallet către I. I. Filipescu, Iași, 17/29 iunie 1857, în op. cit., p. 293 și Scrișoarea lui D. Rallet către I. Ghica, Iași, 28 feb./12 martie 1857, în op. cit., p. 202: „Sa mort (T. Balș, n. ns.) servira d'enseignement non seulement à ses successeurs, mais aussi à ses protecteurs qui devront tenir un peu compte de l'opinion publique et des vœux d'un peuple pour lequel le traité de Paris n'est pas une lettre morte”.

¹⁵ Scrișoarea lui A. Panu către A. G. Golescu, Iași, 4/16 dec. 1858, în op. cit., p. 433.

În cadrul acestor cuprinzătoare informații politice dintre capitalele celor două principate există numeroase date care atestă necesitatea mai mult decât stringentă a cunoașterii, în mod reciproc a etapelor luptei pentru Unire. Din acest punct de vedere ni se par semnificative câteva documente, între care o scrisoare a lui D. Rallet către generalul Magheru¹⁷ în care informațiile acestuia din urmă sînt apreciate nu numai ca niște „acturi însemnate a istoriei împrejurărilor din urmă prin care au trecut și are să mai treacă biata noastră țară”, dar „îmi vor servi de lămurire în osebite lucrări ale noastre” (subl. ns., M.H.T.). Convingerea și hotărîrea că trebuie rupte orice măști ale uneltirilor reacționare care „să atînge acum de viitorul nostru, de păstrarea cei mai scumpe moșteniri”, dar „cauza ne e dreaptă”, face ca prezența ieșenilor să fie tot mai frecventă în București, unde de altfel era și sediul comisiei celor șapte puteri europene. Mărturia neobositului Rallet este edificatoare: „Am fost și mă duc iarăși peste puțin la București. Acum încep mi se pare modificările firmanului și socotim că atît cerele cum mișcările trebuie să ne fie uniforme” (subl. ns., M.H.T.). Tot în 1857, în iunie, cînd o delegație unionistă din Moldova mergea la București să protesteze în fața comisiei europene împotriva măsurilor electorale discriminatorii ale lui Văgăreanu, V. Alecsandri făcea un apel călduros către unioniștii munteni, prin I. I. Filipescu, pentru buna primire a fraților lor¹⁸. La fel, cînd A. G. Golescu venea la Iași în octombrie 1858 cerea găzduire lui D. A. Sturdza pentru a nu stînjiți activitatea din casa lui D. Rallet care, în acele condiții, era „un vrai cercle politique”¹⁹. În aceeași lună a anului 1858, Ion Maiorescu pleca pentru cinci săptămîni la București, unde, în timpul cît se vor alcătui listele electorale, „avem timp de a ne înțelege” (cu unioniștii munteni — n.ns., M.H.T.). Convenind asupra modalității de trimitere a corespondenței între cele două capitale, I. Maiorescu roagă pe D. A. Sturdza să se stabilească pentru o perioadă la Iași, ca astfel „să mă înștiințați des de tot ce faceți”, iar „eu vă voi ține au fait de tot cursul lucrurilor în București”²⁰.

Faptul că și interesul din partea unioniștilor munteni era la fel de activ pentru tot ceea ce se petrecea în Moldova, în capitala acesteia — nucleu vibrant al mișcării unioniste — este dovedit de o scrisoare a lui I. Bălăceanu care solicita un ajutor bănesc lui Ion Ghica pentru diverse acțiuni ale partidei naționale. Între care și „un voyage en Moldavie et une tournée dans les dix-sept districts sont non moins indispensables”²¹. În general, în preajma alegerilor pentru Adunarea ad hoc a Moldovei a existat un susținut interes al unioniștilor munteni pentru tot ceea

¹⁶ Scrisoarea lui M. Serghidescu către Chr. Tell, Iași, 7/19 oct. 1857, în op. cit., p. 326 ; și p. 325.

¹⁷ Scrisoarea lui D. Rallet către generalul Magheru, Iași, 15/27 mai 1857, în op. cit., p. 262.

¹⁸ Scrisoarea lui V. Alecsandri către I. I. Filipescu, Iași, iunie 1857, în op. cit., p. 281.

¹⁹ Scrisoarea lui A. G. Golescu către D. A. Sturdza, București, 28 oct./9 noimbr. 1858, în op. cit., p. 435.

²⁰ Scrisoarea lui I. Maiorescu către D. A. Sturdza, Roman, 4/16 oct. 1858, în op. cit., p. 426.

²¹ Scrisoarea lui I. Bălăceanu către I. Ghica, București, 12/24 mai 1857, în op. cit., p. 258.

ce se întâmpla la Iași. Un grupaj de corespondențe semnate de I. Bălăceanu cuprinde amănunte semnificative din viața politică ieșeană; atât demascarea „le regime de fer que cet infâme mignon de Vogoridès fait peser sur le Moldavie”²², atât tabloul plastic al alegerilor din Moldova, intrigile reacțiunii de aici întrecând chiar și „Misterele Parisului” de Eugène Sue²³, dar mai ales este subliniată hotărârea maselor populare, în frunte cu cei mai progresiști reprezentanți ai săi, să lupte pentru realizarea idealului de progres social și național: „Une protestation signée par 6.000 électeurs ... vient d'être remise, aux commissaires par six moldaves dont Mavrogeni et Rallet. Six autres districts sont en train de signer un pareil acte. Le parti unioniste déclare, vouloir s'abstenir en masse aux élections qui auront lieu d'aujourd'hui en 5 jours. Cette démarche paraît avoir fait une certaine impression sur ceux des membres de la Commission ...”²⁴. Despre ecoul în Țara Românească a energicelor acțiuni ale unioniștilor moldoveni avem o mărturie interesantă a lui M. Kogălniceanu, cel care „défende une cause plus vitale” cum spunea D. Bolintineanu, și anume că partizanii lui Știrbei și Bibescu „vor lucra contra Unirei, pentru că ei sînt spărieți de moldoveni, se tem de energia și de capacitatea noastră (subl. ns., M.H.T.). Nu crede că exagerez”²⁵.

Au existat și greutăți în relațiile dintre cele două centre ale mișcării unioniste, căci nu totdeauna s-a reușit să se mențină legăturile strînse, nu totdeauna a existat o unitate de vederi chiar în cadrul partidei naționale asuora unor mijloace și forme de rezolvare a problemelor din programele de acțiune politică. De la Iași, D. Rallet observa că „ne-am luptat fără rezultat cu frații din România ca să-i facem de nu a proiecta singuri bazele reorganizării din lăuntru, măcar a-și prescurta misia și a aproba pe ale noastre”²⁶; iar din București, I. Bălăceanu scria lui V. Alecsandri că unul din numerele „Stelei Dunării”, prin atacurile la adresa caimacamului Al. Ghica face un real deserviciu mișcării unioniste muntene, dar și intereselor cauzei comune românești²⁷. Dar, astfel de greutăți, de reproșuri amicale nu au lezat cu nimic relațiile dintre cele două capitale.

Un liant puternic al acestor relații l-au constituit și presa unionistă, publicațiile istorico-politice, care au circulat intens în ambele principate. Considerind presa „sous un point de vue trop élevé”²⁸, M. Kogălniceanu

²² Scrisoarea lui I. Bălăceanu către I. Ghica, București, 2/14 aprilie 1857, în op. cit., p. 230.

²³ „Je vous prie de croire qu'Eugène Sue, dans les *Mystères de Paris*, n'a rien imaginé de plus épouvantablement noir que l'intrigue qu'elles mettent au grand jour” — Scrisoarea lui I. Bălăceanu către I. Ghica, București, 9/21 iulie 1857, în op. cit., p. 287.

²⁴ Scrisoarea lui I. Bălăceanu către I. Ghica, București, 25 iunie/7 iulie 1857, în op. cit., p. 281.

²⁵ Scrisoarea lui M. Kogălniceanu către D. Cozadini, București 28 ian./9 febr. 1858, în op. cit., p. 347.

²⁶ Scrisoarea lui D. Rallet către I. Ghica, Iași 8/20 aprilie 1858, în op. cit., p. 373.

²⁷ Scrisoarea lui I. Bălăceanu către V. Alecsandri, București, 18/30 ian. 1857, în op. cit., p. 132.

²⁸ Scrisoarea lui M. Kogălniceanu către C. Negri, Iași, 19/31 dec. 1855, în op. cit., p. 58.

a ținut să ridice „Steaua Dunării” la rangul de tribună politică a celor două principate în lupta pentru Unire. Despre eficiența practică a unui asemenea ziar ne vorbește o scrisoare din București a lui I. Bălăceanu, care-l roagă pe V. Alecsandri: „Inondez-nous de numéros de la *Stéoa Dunării*, envoyez-en à toutes vos connaissances passées, présentes et à venir. C'est un noble journal”²⁹ (subl. ns., M.H.T.). Dar pentru buna informare a acestui jurnal al Unirii, M. Kogălniceanu solicită intens Bucureștilor să organizeze o corespondență regulată cu redacția, care să fie la curent cu tot ceea ce se întâmplă în Țara Românească³⁰. Corespondența activă dintre Iași și București cristalizează opțiuni politice de stringență actualitate pentru perioada 1856—1858. Cele cîteva exemple citate ne demonstrează că, prin reflectarea adecvată a realității epocii, scrisorile schimbate între moldoveni și munteni constituie prețioase fragmente documentare dintr-un mare tot care se numește mișcare unionistă. Aceasta reduce în coordonatele activității practice ale epocii, după momentul 1848, relația dintre național și social: afirmarea personalității noastre naționale prin autonomie și Unire, reorganizarea burghezo-democratică a societății prin adoptarea de legi, reforme și forme instituționale caracteristice vieții moderne. Acestea erau și obiectivele majore ale programului pașoptismului, limitele cronologice ale acestei mișcări fiind, după opinia mai multora, 1829—1859. Avînd în vedere aceste două motivații, raportul mișcării unioniste față de pașoptism este raportul practicii față de teorie, este concretizarea pe planul luptei politice și sociale a idealurilor pașoptiste: „... e de remarcant că în momentele de tensiune, cînd miza nu mai e un detaliu sau altul de ordinul teoriei, ci însăși existența națională, în cazul revoluției 1848 și în perioada Unirii, deosebiri de vederi rămîn în umbră, pașoptiștii găsindu-și unitatea, cu un admirabil patriotism și o perfectă sudură, în planul acțiunilor practice”³¹. Acest admirabil patriotism care a adunat la un loc pe pașoptiștii munteni și moldoveni în mișcarea unionistă a onorat capitalele celor două țări, conferindu-le nepieritoare merite în realizarea Unirii. E drept că motive obiective ca: o urbanizare accentuată, o viață economică, comercială mai puternică, venituri mai mari, buget mai important au impus în 1862 o singură capitală: București³². Aceste motive au fost recunoscute și de M. Kogălniceanu care, după cum aprecia mai tîrziu N. Iorga, deși era „leșean prin tradițiile de familie, proprietățile, interesele sale”, totuși se declară „hotărît și elocvent, într-un frumos discurs, pentru București”³³. Dar în stema lor Bucureștii au preluat și tot ceea ce constituia valoare istorică din Iași: oameni, idei, fapte.

²⁹ Scrisoarea lui I. Bălăceanu către V. Alecsandri, București, 10/21 iulie 1856, în op. cit., p. 120.

³⁰ Scrisoarea lui M. Kogălniceanu către I. I. Filipescu, Iași, 27 dec./8 ian. 1857, în op. cit., p. 172.

³¹ Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gîndirea românească în epoca pașoptistă (1830—1860)*, Ed. pentru literatură, București, 1968. Studiu introductiv de Paul Cornea, p. 28.

³² Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre*, Ed. pentru literatură, București, 1966, p. 143.

³³ N. Iorga, M. Kogălniceanu, scriitorul, omul politic și românul, Ed. Fundațiunii I. V. Socaciu, București, f. a., pp. 101—102.

Bucarest et Jassy la lutte pour l'Union

RÉSUMÉ

L'auteur, en se basant sur un matériel documentaire, moins utilisé, présente des aspects nouveaux en liaison avec la lutte des unionistes moldaves et valaques pour réaliser l'Union des Principautés.

De ces documents ressort le patriotisme dont étaient animés les moldaves et les valaques dans la période de la préparation du grand acte politique du 5 et 24 janvier 1859.

La correspondance portée entre les moldaves et les valaques forme un important fragment documentaire de ce que nous nommons le mouvement unioniste. En même temps, l'article apporte de nouveaux témoignages en ce qui concerne le choix de la ville de Bucarest comme capitale des Principautés Unies.